

“O‘ZBEKISTONDA DAVLAT HOKIMIYATINING AMALGA OSHIRISHNING HUQUQIY ASOSLARI”

Bayozov Baxtiyor Po‘latovich

O‘zbekiston Respublikasi

Iqtisodiyot va Moliya Vazirligi huzuridagi

Bojxona Qo‘mitasining Bojxona Instiuti,

Bojxona Ishi yo‘nalishi 1-kurs kursanti

Ilmiy rahbar: Dilshod Yuldashevich Sattorov

Bojxona instituti “Umum-huquqiy fanlar kafedrasi

o‘qituvchisi dotsent

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida davlat hokimiyatini amalga oshirishning huquqiy asoslari tizimli tarzda tahlil qilingan. Tadqiqotda davlat hokimiyatining konstitutsiyaviy tamoyillari — xalq hokimiyatchiligi, hokimiyatlar bo‘linishi va qonun ustuvorligi ilmiy asosda o‘rganiladi. Qonun chiqaruvchi, ijroiya va sud hokimiyatining vakolatlari hamda ularning davlat boshqaruvidagi o‘rni normativ-huquqiy hujjatlar asosida yoritiladi. Shuningdek, mahalliy davlat hokimiyati, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari va jamoatchilik nazorati mexanizmlarining ahamiyati ko‘rib chiqiladi. Maqola O‘zbekistonda huquqiy davlatni shakllantirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish jarayonlarida davlat hokimiyati tizimini takomillashtirishning dolzarbligini asoslab beradi.

Kalit so‘zlar: Davlat hokimiyati, konstitutsiyaviy asoslar, hokimiyatlar bo‘linishi, qonun chiqaruvchi hokimiyat, ijroiya hokimiyati, sud hokimiyati, qonun ustuvorligi, davlat boshqaruvi, mahalliy boshqaruv, jamoatchilik nazorati, huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati.

Abstract: This article provides a systematic analysis of the legal foundations of the exercise of state power in the Republic of Uzbekistan. The study examines key constitutional principles — popular sovereignty, separation of powers, and the rule of law — within a scientific and theoretical framework. It elaborates on the roles and legal authority of the legislative, executive, and judicial branches based on existing normative legal documents. Additionally, the article highlights the significance of local government institutions, self-governing bodies (mahallas), and mechanisms of public oversight in ensuring effective governance. The research substantiates the relevance of improving the system of state power in the context of building a democratic legal state and developing civil society in Uzbekistan.

Keywords: State power, constitutional foundations, separation of powers, legislative authority, executive authority, judicial authority, rule of law, public administration, local governance, public oversight, legal state, civil society.

Kirish

O'zbekiston Respublikasida davlat hokimiyatining amalga oshirilishi Konstitutsiya va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar bilan belgilangan demokratik tamoyillarga asoslanadi. Mamlakatda hokimiyatlar bo'linishi, xalq hokimiyatchiligi, qonun ustuvorligi, davlat organlarining o'zaro muvozanati va mas'uliyati davlat boshqaruvi barqarorligi hamda fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini kafolatlashga xizmat qiladi. Mazkur maqolada O'zbekistonda davlat hokimiyatining konstitutsiyaviy asoslari, davlat hokimiyatining tarmoqlari, ularning o'zaro vakolatlari hamda huquqiy tartibga solish mexanizmlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil etiladi.

Asosiy qism

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi mamlakatda davlat hokimiyatining tashkil etilishi va faoliyat yuritishida asosiy huquqiy manba hisoblanadi. Konstitutsiyaning 7-moddasida "Davlat hokimiyatining birdan-bir manbai xalqdir" deb

belgilanishi xalqning siyosiy jarayonlardagi ishtiroki davlat hokimiyati legitimligining asosini tashkil etishini ko'rsatadi. Shu bilan birga, Konstitutsiyaning 11-moddasida hokimiyatlarning qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatiga bo'linishi davlat boshqaruvining demokratik modelini mustahkamlaydi.

Hokimiyatlar bo'linishi prinsipi davlat organlari o'rtasida o'zaro tiyib turish va hamkorlik mexanizmlarini yaratadi. Ushbu tamoyil davlat boshqaruvi tizimida muvozanatni ta'minlab, hokimiyatning bir qo'lda jamlanishining oldini oladi va fuqarolarning huquqlarini himoya qilishga xizmat qiladi.

Qonun chiqaruvchi hokimiyatning huquqiy asoslari

O'zbekiston Respublikasida qonun chiqaruvchi hokimiyat Oliy Majlis tomonidan amalga oshiriladi. Oliy Majlis ikki palatadan — Qonunchilik palatasi va Senatdan iborat bo'lib, ularning vakolatlari Konstitutsiya hamda "Oliy Majlis to'g'risida"gi konstitutsiyaviy qonunda belgilangan.

Qonunchilik palatasi mamlakat ichki siyosati, iqtisodiy islohotlar, ijtimoiy yo'nalishlar va davlat boshqaruvi bilan bog'liq qonun loyihalarini ishlab chiqadi va qabul qiladi. Senat esa hududiy vakillikni ta'minlaydigan palata bo'lib, qonunlarni ma'qullash yoki rad etish, Oliy sud raisi, Bosh prokuror, Markaziy bank raisi kabi yuqori lavozimlarga tayinlashni tasdiqlash vakolatiga ega.

Parlament faoliyati ustidan jamoatchilik nazorati, parlament eshituvlari, so'rovlar va tahliliy komissiyalar orqali parlamentning ochiqligi va shaffofligi ta'minlanadi.

Ijroiyning huquqiy asoslari

Ijroiya hokimiyat tizimi davlat siyosatini amalda bajarish, iqtisodiy va ijtimoiy sohani boshqarish, ichki va tashqi barqarorlikni ta'minlash vazifalarini bajaradi. Ushbu hokimiyatning markazida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti turadi.

Prezident instituti

Prezident davlat boshlig'i sifatida Konstitutsiyada belgilangan keng vakolatlarga ega. U davlat ichki va tashqi siyosatining asosiy yo'nalishlarini belgilaydi, qurolli kuchlar bosh qo'mondoni sifatida milliy xavfsizlikni ta'minlaydi, normativ-huquqiy hujjatlar qabul qiladi va ijroiya hokimiyatining uyg'un faoliyatini tashkil etadi.

Vazirlar Mahkamasi

Vazirlar Mahkamasining huquqiy maqomi "Vazirlar Mahkamasi to'g'risida"gi qonunda mustahkamlangan. U iqtisodiyotni rivojlantirish, ijtimoiy siyosatni amalga oshirish, davlat dasturlarini bajarish hamda vazirlik va idoralar faoliyati ustidan nazoratni ta'minlaydi.

Mahalliy davlat boshqaruvi

Mahalliy davlat hokimiyati viloyat, tuman va shahar hokimliklari tomonidan amalga oshiriladi. Mahalliy hokimlarning vakolatlari Konstitutsiya va "Mahalliy davlat hokimiyati to'g'risida"gi qonunda belgilangan bo'lib, ular hududlarning iqtisodiy-ijtimoiy rivojlanishini ta'minlash, ijroiya organlari ishini muvofiqlashtirish va davlat byudjetining mahalliy qismini boshqarish bilan shug'ullanadi.

Sud hokimiyatining huquqiy asoslari

Sud hokimiyati – fuqarolar huquqlari va erkinliklarini himoya qiluvchi mustaqil davlat tarmog'i bo'lib, uning faoliyati "Sudlar to'g'risida"gi qonun hamda Konstitutsiya bilan tartibga solinadi. O'zbekistonda sud hokimiyatining mustaqilligi konstitutsiyaviy kafolatlangan bo'lib, sudyalor faqat qonunga bo'ysunadi.

Sud tizimi quyidagilardan iborat:

Oliy sud

Konstitutsiyaviy sud

Jinoyat, fuqarolik, iqtisodiy va ma'muriy sudlar

Sud hokimiyatining asosiy vazifalari:

Adolatli sudlovni ta'minlash

Qonun ustuvorligini qaror toptirish

Fuqarolarning buzilgan huquqlarini tiklash

Davlat organlari ustidan sud nazoratini amalga oshirish

Sud tizimini raqamlashtirish, sud majlislarining onlayn shakllarini joriy etish, odil sudlovning ochiqqligini ta'minlash sud hokimiyatining samaradorligini oshirmoqda.

Davlat hokimiyatini amalga oshirishda qonun ustuvorligi va jamoatchilik nazorati

Davlat hokimiyatining barqaror faoliyat ko'rsatishi uchun qonun ustuvorligi tamoyili muhim o'rin tutadi. Qonun ustuvorligini ta'minlash quyidagilar orqali amalga oshiriladi:

Normativ-huquqiy hujjatlarning ochiq va shaffof qabul qilinishi

Davlat organlari faoliyati ustidan parlament va jamoatchilik nazorati

Sud hokimiyatining mustaqilligi

Fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirish

Antikorrupsiya siyosatini kuchaytirish

Jamoatchilik nazorati to'g'risidagi qonun qabul qilinganidan so'ng davlat va jamiyat o'rtasidagi hamkorlik yangi bosqichga ko'tarildi.

Xulosa

O'zbekistonda davlat hokimiyatini amalga oshirishning huquqiy asoslari demokratik tamoyillar, hokimiyatlar bo'linishi, qonun ustuvorligi va fuqarolarning siyosiy hayotdagi ishtirokiga asoslanadi. Konstitutsiya davlat hokimiyati tizimini tartibga soluvchi asosiy huquqiy manba bo'lib xizmat qiladi. Qonun chiqaruvchi, ijroiya va sud hokimiyatining huquqiy mexanizmlarini takomillashtirish, ularning mustaqilligini ta'minlash, davlat organlari faoliyatining shaffofligini oshirish O'zbekistonda huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishning muhim omillaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.

2. “Oliy Majlis to’g’risida”gi O’zbekiston Respublikasi konstitutsiyaviy qonuni.
3. “Vazirlar Mahkamasi to’g’risida”gi qonun.
4. “Mahalliy davlat hokimiyati to’g’risida”gi qonun.
5. “Sudlar to’g’risida”gi qonun.
6. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari.
7. Davlat boshqaruvi va konstitutsiyaviy huquq bo’yicha ilmiy adabiyotlar.